

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Araştırma Merkezi Konferansları
50. Seri / Yıl 2007

**BİLGİ ÇAĞI
VE
ENTELEKTÜEL VARLIKLAR**

Araş. Gör. Dr. Zekeriya Emre ERKAL

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
İşletme Bölümü

ÖZET

Günümüzde işletmelerin en önemli kaynağı bilgi olmuştur. İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler ve internet, bilgiye ulaşmadaki kolaylığı ve hızı beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler ve içinde bulunduğumuz bilgi çağı, şirketler için entelektüel sermaye kavramını üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konu haline getirmiştir. Entelektüel sermaye kavramına bağlı olarak dikkat çeken diğer iki konu da, entelektüel varlıklar ve entelektüel mülkiyettir.

Bu çalışmayla, entelektüel varlıkların ortaya çıkarılmasının ve bunların yasal olarak koruma altına alınarak entelektüel mülkiyetin oluşturulmasının, bilgi çağı işletmelerinin varlıklarını sürdürebilmeleri için gerekli bir konu olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Entelektüel sermaye, entelektüel varlıklar, entelektüel mülkiyet, bilgi, bilgi çağı, bilgi varlıkları, fikri mülkiyet.

ABSTRACT

Knowledge has become the most essential source of the enterprises. Progressions in the field of communication, technology and internet made the knowledge easily accessible. Those progressions and knowledge era we presently witness made the concept of intellectual capital an outstanding topic to deal with. Other outstanding topics which related to the concept of intellectual capital are intellectual assets and intellectual property.

By this study, it is stated that revealing the intellectual assets and protecting them by legally for constituting the intellectual property are the required topics for the continuity of the knowledge era enterprises.

Keywords: Intellectual capital, intellectual assets, intellectual property, knowledge, knowledge era, knowledge assets.

GİRİŞ

Sanayi çağının başlangıcı olarak kabul edilen buharlı makinenin icadıyla makine, gayrimenkul, hammadde ve malzeme gibi “maddi varlıklar”, özellikle de emek ve sermaye ön plana çıkmıştır (İşevi, Çelme, 2005; 251). Bilgi, teknoloji ve iletişim alanlarında yaşanan gelişmeler sonucunda oluşan bilgi çağında ise ön plana çıkan “maddi olmayan varlıklar”dır. Bu değişimle birlikte, işletmelerin faaliyetlerinin odak noktası maddi unsurlardan, bilgi ve teknoloji gibi maddi olmayan unsurlara doğru kaymıştır.

Maddi olmayan varlıklar, şirket içindeki potansiyel enerji ve kolektif beyin gücünden meydana gelmektedir. Fiziksel sermaye geçmiş performansı ve bugünü yansıtırken, şirketin entelektüel unsuru olan maddi olmayan varlıklar, gelecekte sürdürülebilir kazançlar elde etme potansiyelini göstermektedir (İşevi, Çelme, 2005; 258).

Sanayi çağında sınırlı kaynaklarla üretim yapılırken, bilgi çağında sınırsız bir kaynak olan bilginin kullanımı söz konusu olmuştur. İhtiyaç duyulan bilgiye de, bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde ulaşılmaktadır. Günümüzde işletmelerin kullandığı en önemli kaynak olan bilgi, aynı zamanda en önemli rekabet silahı ve değer yaratıcı güç haline de gelmiştir. Bilgiyi elde eden veya sahip olduğu bilgi potansiyelini iyi kullanabilen, bunu paylaşabilen işletmeler rekabet üstünlüğünü yakalayarak başarıya ulaşmaktadırlar. Bu başarımın en önemli göstergelerinden biri, şirketlerin sahip oldukları fiziksel aktif değerlerine göre çok daha büyük bir piyasa değerine ulaşmış olmalarıdır. Bunun en dikkat çekici örneği, iki milyar dolar civarında fiziksel aktifle beşyüz milyar dolar civarında piyasa değerine ulaşmış olan Microsoft bilgisayar yazılımı şirketidir (Ertuğrul, 2000; 76, 79). Bu başarımın altında da “bilgi” ye sahip olma ve “bilgi yönetimi”ndeki etkinlik yatmaktadır. Microsoft’a benzer şekilde IBM, Netscape, Dupont, 3M ve Xerox gibi birçok uluslararası şirket maddi olmayan varlıklardan, diğer bir deyişle entelektüel sermayeden değer yaratarak büyük gelirler sağlamışlardır.

Maddi olmayan varlıklardan katma değer yaratabilmek çok güç olmasına rağmen, bu şirketlerin modern işletmecilik anlayışları ve bilgi çağına ayak uydurarak birer bilgi şirketi haline gelmeleri, bu başarıda esas unsur olmuştur (Erkan, 2002; 86). Bu başarıyı oluşturan süreçte entelektüel sermaye, entelektüel varlıklar ve entelektüel mülkiyet kavramları dikkat çekmektedir. Şirket dahilindeki her türlü bilgiyi içeren entelektüel sermaye, bu bilgilerin kullanılmasıyla gerçekleştirilen faaliyetler sonucunda ortaya çıkan ürün ve hizmetlerle, entelektüel varlıklara dönüşmektedir. Bu varlıkların yasal olarak koruma altına alınmasıyla da, entelektüel mülkiyet kavramı ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmayla, entelektüel sermaye kavramıyla birlikte ortaya çıkan ve onun iki alt kümesini oluşturan entelektüel varlıklar ve entelektüel mülkiyet kavramları ele alınarak incelenmiştir.

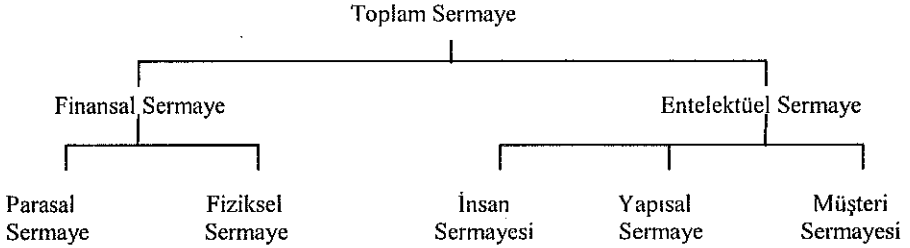
1. ENTELEKTÜEL SERMAYE

Ekonomi tarihi boyunca toprak, işgücü ve hammaddenin karışımı zenginlik yaratmaktaydı. Bugün ise, bunlara beyin gücünün de ilave edilmesi gerekmektedir. Böylece daha az insan fiziksel iş yaparken, daha fazla insan zihinsel iş yapacaktır (Akpinar, 2002; 719). Bu da şirketlerde entelektüel sermayenin oluşması için zemin hazırlayacak ve bilgi işçileri ile bilgi şirketlerini ön plana çıkaracaktır.

Bir şirketi geleceğe taşıyacak olan unsur; çalışanlar ve onların yarattığı değerler, şirket stratejisi, yapısı, sistem ve süreçler ile müşteriler ve toplumla kurulan ilişkiler toplamından oluşan entelektüel sermayedir. Entelektüel sermaye “şirket ağacını besleyen, onu yetiştirdiği toprak olan sektör ortamına sıkıca bağlayan, ama görünür olmaktan uzak olan köklerdir” (Bilmedik, <http://www.danismend.com>).

Entelektüel sermayenin oluşmasında esas faktör bilgidir ve bilgiye ulaşmayı sağlayan unsur, bilgi ve iletişim teknolojileridir. Şirketlerin bilgi ve iletişim teknolojilerini araştırıp geliştirmelerini, üretmelerini ve kullanmalarını zorunlu kılan

unsur ise, işletme yönetimindeki modern yaklaşımlardır. Bunun, şirketlere yatırımları açısından getirmiş olduğu farklılık ise, somut maddi sermaye yatırımlarından soyut entelektüel sermaye yatırımlarına yönelmiş olmalarıdır. Bu yönelime esas teşkil eden iş dünyası dinamikleri ise; bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, bilgi toplumuna geçiş ve bilgi temelli yeni ekonomi, işçi-işveren ilişkilerindeki geleneksel anlayışın değişmesi, yaratıcılık ve yeniliğin rekabetin başlıca belirleyicileri olarak ortaya çıkması, işletmelerin piyasa değerinin defter değerine göre çok daha fazla oranda artmasıdır (Erkan, 2002; 86). İş dünyası dinamiklerindeki bu gelişmelerle birlikte, işletmelerin toplam sermayesini oluşturan unsurlar da Şekil 1’de görüldüğü gibi değişiklik göstermiştir. Böylece, bilgi çağı işletmelerinde toplam sermaye, sadece finansal sermaye bileşenlerinden değil, aynı zamanda entelektüel sermaye bileşenlerinden de meydana gelmektedir.

Şekil 1: Sermayeyi Oluşturan Unsurlar
Kaynak: (Roos, Bainbridge, Jacobsen, 2001; 23).

Bu gelişmelerle birlikte entelektüel sermaye, işletmelerin maddi varlıklarının ötesinde maddi olmayan varlıklarla daha fazla değer yaratabileceğinin vurgulandığı bir konu olarak ön plana çıkmıştır. Değer yaratılması konusu da, entelektüel sermaye bileşenleri olan insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesinin karşılıklı etkileşimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Entelektüel sermaye konusunda yapılan ilk çalışmaların amacı; bu kavramın tanımlanması, sınıflandırılması ve ölçülmesiydi. Daha sonraki çalışmalarda; entelektüel sermaye bileşenleri, entelektüel varlıklar ve bunların işletme performansı üzerindeki etkileri ön plana çıkmıştır (Ercan, Öztürk, Demirgüneş, 2003; 101).

Günümüzde bilgi ekonomisi kavramı ile yeniden tartışılan entelektüel sermayenin, bu anlamıyla ilk olarak Thomas Stewart ile Haziran 1991 tarihinde gündeme geldiği kabul edilmektedir (Şamiloğlu, 2002; 68). Thomas Stewart’ın “Fortune” dergisinde yayınlanan “Brainpower” (Beyin Gücü) makalesinde; şirketlerin beyin gücü vasıtasıyla nasıl değerler yarattıkları konusu işlenmiştir (Öge, 2002; 179). Ayrıca, yeni dünya düzeninin entelektüel sermayedarların kontrolü altında olacağı iddia edilmiştir. Daha sonra da, yönetim biliminin öncülerinden Peter Drucker “post-kapitalist toplum” tanımlamasında entelektüel sermaye kavramını daha ayrıntılı incelemiştir

(Şamiloğlu, 2002; 68). Entelektüel sermaye kavramının yöneticilere, yazarlara ve araştırmacılara göre çeşitli tanımları literatürde bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şöyle sıralanabilir:

Bir İsveç şirketi olan Skandia'ya, dünyanın ilk "entelektüel sermaye yöneticisi" olarak 1991 yılında atanan Leif Edvinsson'a göre entelektüel sermaye; "işletmelere pazarda üstünlük sağlayan bilgi, tecrübe, organizasyonel teknoloji, müşteri ilişkileri ve profesyonel beceriler"dir (Erkuş, 2003; 123).

1997 yılında yayımlanan "Entelektüel Sermaye: Örgütlerin Yeni Zenginliği" adlı kitabın yazarı olan Thomas Stewart'a göre entelektüel sermaye; "zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilen entelektüel malzemedir, yani; bilgi, enformasyon, entelektüel mülkiyet ve deneyimdir". Kolektif beyin gücünü ifade eden bu kavramı belirlemek zor, verimli bir biçimde yaymak ise çok daha zordur. Bunlar başarılı olduğunda ise, etkisi ve faydaları da büyük boyuttadır (Stewart, 1997; XII).

Entelektüel sermayenin tanımlanması ve bileşenlerine ayrılması konularında çalışmalar yapmış bir araştırmacı olan Annie Brooking'e göre entelektüel sermaye; "işletmeye fonksiyonellik kazandıran ve birbirleriyle iç içe geçmiş maddi olmayan varlıklar" dır. Brooking, işletmeye maddi varlıklardan ve entelektüel sermayeden oluşan bir bütün olarak bakmaktadır (Ercan, Öztürk, Demirgüneş, 2003; 102).

Tüm bu tanımlardan hareketle, entelektüel sermaye tanımlanmak istendiğinde şöyle ifade edilebilir: üretim faktörleri arasında düşünülen ancak diğer üretim faktörlerinden farklı olarak ölçeye göre artan oranda getiri sağlayan bilgiye kendisine odak alan; çalışanların, şirket altyapısının ve müşterilerin bileşenlerini oluşturduğu sermaye türüdür.

Günümüzde, şirketler değerlendirilirken yalnızca finansal sermayelerine bakılması yanıltıcı olabilmektedir. Çünkü, asıl gücü oluşturan ve görünmez varlıkları temsil eden entelektüel sermaye, bu bakış açısıyla göz ardı edilmiş olmaktadır (Bilmedik, <http://www.danismend.com>). Oysa, şirketlerin farklılıklarını ortaya koyabilmeleri ve rekabet edebilmeleri entelektüel sermaye ile mümkün olmaktadır. Özgün bilgiye sahip, müşterinin gözünde güvenilir, piyasaya en uygun çözümleri sunan ve fikir savaşlarında lider şirketler pazarda lider olabilmektedir (İşevi, Çelme, 2005; 258).

2. ENTELEKTÜEL VARLIKLAR

2.1. Entelektüel Varlıkların Tanımı ve Kapsam

İşletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirmek için portföylerinde buldukları bilgi değerleri entelektüel sermayeyi oluşturmaktadır. Bu değerlerin kullanılmasıyla gerçekleştirilen faaliyetler sonucunda elde edilen ürün ve hizmetler de, entelektüel varlıkları ya da diğer adıyla bilgi varlıklarını ortaya çıkarmaktadır (Çelik, Perçin, 2000; 112). Bu dinamik bilgi dönüşümü sürecini olanaklı kılan ana etkenler ise insanlar, teknolojiler ve işletme örgütünün yapısıdır (Iynn, 2000;121).

Her işletme çeşitli entelektüel varlıkları barındırmakta ancak bu varlıklar çoğu zaman gizli bir potansiyel olarak kalmaktadır. Bu potansiyelin keşfedilip değerlendirilmesi, işletmenin geleceğini belirleyecek hazinayı açığa çıkarmaktadır (İşevi, Çelme, 2005; 258-259). Beceri, yetenek, teknolojik bilgi ile müşteri ve tedarikçilerle olan ilişkiler bu hazinenin unsurları olup, bunların gelir yaratabilecek şekilde kullanılması entelektüel varlıkları oluşturmaktadır (Stewart, 2001;11).

Entelektüel varlıklar; işletmenin üzerinde sahiplik hakkı iddia edebileceği, kısmen maddi bir kimlik kazandırılmış ya da fiziksel anlamda tanımlanmış işletmeye özgü bilgidir. Bu varlıkların yasal olarak koruma altına alınmasıyla, sahiplik hakkı ortaya çıkmaktadır (Ercan, Öztürk, Demirgüneş, 2003; 103). Entelektüel varlıkların kodlanmış (açık) bilgi* özelliği taşıması nedeniyle de bu varlıklar, kısmen maddi bir kimlik kazandırılmış bilgilerdir. Çünkü kodlanmış bilgi, sistematik bir şekilde ifade edilebilen, ulaşılabilen ve aktarılabilen bilgidir (Akpınar, 2002; 719). Kayda (yazıya) geçirilmiş olan bu bilgiler, fiziksel anlamda tanımlanmış niteliktedir.

Entelektüel varlıklar; entelektüel mülkiyetle birlikte, entelektüel sermayenin iki alt kümesini oluşturmaktadır. Entelektüel sermayeye kıyasla, entelektüel varlıklar daha somuttur. İşletmeler açısından sahiplik derecelerine göre bakıldığında da; entelektüel sermayeden entelektüel varlıklara doğru gidildikçe sahiplik derecesi artmaktadır (Ferrier, McKenzie, 2002; 17).

Entelektüel varlıklar; içsel ve dışsal olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. İçsel entelektüel varlıklar, insanın sahip olduğu yaratıcı potansiyelin açığa çıkması ve kodlanmasıyla oluşan buluşlarla birlikte işletmenin organizasyonel yetkinliklerinden meydana gelir. Buluşlar; çizimler, tasarımlar, planlar, bilgisayar programları gibi ürün veya hizmet geliştirmeye yönelik unsurlardır. Organizasyonel yetkinlikler ise; yönetim felsefesi, stratejiler, organizasyonel kültür ve süreçlerden oluşmaktadır. Dışsal entelektüel varlıklar ise; müşteri bağlılığı, firma imajı, marka gibi sahip olunan değerlerle, tedarikçilerle ilişkileri ve diğer işletmelerle kurulan işbirliğinden doğan saygınlığı içerir (Saruhan, Sulaoğlu; 2001; 803).

Entelektüel varlıklar, genel olarak yedi başlık altında toplanabilir. Bunlar; patentler, telif hakları, tasarım hakları, ticari sırlar, teknik bilgi (know-how), ticari markalar ve hizmet markalarıdır (Brooking, Motta,1996) .

Entelektüel varlıklar, maddi olmayan varlıklar şemsiyesi altında olmakla birlikte, onlardan bazı açılardan farklılık göstermektedir. Maddi olmayan varlıklar, muhasebede eşit tutarlarla itfa edilirler ve itfa payları da, tek düzen muhasebe sisteminde birikmiş amortismanlar hesabında gösterilir (Kızıllı, 2004; 166). Böylece maddi olmayan varlıkların net değerlerinde azalma olur. Entelektüel sermaye ile birlikte entelektüel varlıklar ise, gün geçtikçe değer kazanmakta, bu da işletmelerin piyasa değerlerini

* Bilgi türlerine dair sınıflandırma şekillerinden biri de; kodlanmış (açık) bilgi ve örtülü (zımnî) bilgidir. Örtülü bilgi; kaydedilmemiş bilgidir ve kişiye özgü olan idealler, değerler, tecrübeler ve eylemlerden oluşur. Ayrıca, işletmenin insan kaynaklarında kalan tecrübe ve entelektüel yaratıcılık da örtülü bilgi özelliklerini taşımaktadır.

artıran bir unsur olmaktadır. Bu nedenle günümüz bilgi şirketlerinin piyasa değerleri ile defter değerleri arasındaki fark gittikçe artmaktadır (Şamiloğlu, 2002; 65).

Entelektüel varlıkların taşıdığı değer; organizasyonda sürdürülebilir bir performans gelişimine yol açması, müşteriler için önemli ürün ve hizmetlerin üretilmesini sağlaması, yatırımcılar için değerli bir varlık olması ve çalışanlar için önemli kariyer sağlaması gibi özelliklere bağlıdır. Bu özellikleri kazandıran yenilikler ve girişimler için temel oluşturan faktör bilgidir. Kodlanmış (açık) bilgi niteliği taşıyan entelektüel varlıklar, işletmenin sahip olduğu diğer varlıklar gibi piyasadan satın alınmaz. Bilginin stratejik üstünlük nedenlerinin başında da bu özellik yer almaktadır (Özer, Yücel, Seyrek, 2003; 44).

Kısa ve uzun dönemli sorunlarını çözmek için ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri belirleyen işletmeler, bunları elde etmek için dört stratejiye başvururlar. Bilgiyi elde etme stratejilerini oluşturan bu yöntemler; bilgi ve becerilerin satın alınması, kiralanması, geliştirilmesi ve bu yöntemlerin bir karmasının oluşturulması şeklindedir (Barutçugil, 2002; 158).

Bilgi ve becerilerin satın alınması yöntemi üç şekilde gerçekleşebilmektedir. Bunlar; ihtiyaç duyulan bilgi ve becerilere sahip insanların işe alınması, bir başka işletmeyle ortaklık kurulması ve bir başka işletmeye bir fonksiyonun aktarılmasıdır (outsourcing). Bilgi ve becerilerin kiralanması faaliyetleri; bir danışmanla anlaşmak, bir diğer şirkete iş vermek ve müşterilerden, tedarikçilerden, okullardan, meslek kuruluşlarından yardım istemek şeklinde gerçekleştirilebilir. Bilgi ve becerilerin geliştirilmesi ise; çalışanları dış eğitimlere göndermek, şirket içi eğitim programları geliştirmek ve vermek, dışardaki programları şirkete getirmek şeklinde gerçekleştirilebilmektedir (Barutçugil, 2002; 158-162).

2.2. Entelektüel Varlıkların Yasal Olarak Korunması: Entelektüel Mülkiyet

Entelektüel varlıkların yasal olarak koruma altına alınmasıyla, bu varlıklar mülkiyet hakkı kazanmaktadır (Saruhan, Sulaoğlu, 2001; 803). Entelektüel mülkiyete konu olan varlıklar, ikinci bölümün ilk kısmında bahsedilen patentler, telif hakları, tasarım hakları, ticari sırlar, teknik bilgi (know-how), ticari markalar ve hizmet markalarıdır.

Entelektüel mülkiyeti, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bir çalışmasında, entelektüel sermayenin muhasebe amaçları için dikkate alınan tek şekli olarak açıklamaktadır (<http://www.ifac.org>).

Fikri mülkiyet olarak da adlandırılan entelektüel mülkiyet geniş anlamıyla; endüstriyel, bilimsel, edebi ve sanatsal alanlardaki düşünsel faaliyetlerden kaynaklanan yasal hakları ifade eder (İnan, 2003; 401). Aynı zamanda Türk Patent Enstitüsü'ne göre; patentler ve faydalı modelleri, ticaret ve hizmet markalarını, endüstriyel tasarımları ve coğrafi işaretleri kapsayan sınai mülkiyet hakları da bulunmaktadır (Saruhan, Sulaoğlu, 2001; 803).

Örgütü'nün dışında, entelektüel mülkiyetle ilgili bölgesel ve ulusal kuruluşlar da bulunmaktadır. Bu kuruluşlar, Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1 : Entelektüel Mülkiyetle İlgili Düzenleyici Kuruluşlar

<p><u>Küresel Kuruluşlar</u></p> <p>Dünya Ticaret Örgütü (WTO) Ticaretle Bağlantılı Entelektüel Mülkiyet Hakları Sözleşmesi(TRIPS)</p> <p>Dünya Entelektüel Mülkiyet Örgütü (WIPO) Paris Anlaşması (Sınai Mülkiyet; 1883) Ticari Markalar Yasası (1994) Bern Anlaşması (Edebi ve Sanatsal Çalışmalar; 1886) WIPO Telif Anlaşması (1996) Patent Ortaklığı Anlaşması (1970)</p>
<p><u>Bölgesel Kuruluşlar</u></p> <p>Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) (Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Meksika)</p> <p>Avrupa Birliği MERCOSUR (Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay)</p>
<p><u>Ulusal Kuruluşlar</u></p> <p>Birleşik Devletler Patent ve Ticari Markalar Bürosu (VSPTO) Avrupa Patent Bürosu (EPO) Singapur Entelektüel Mülkiyet Bürosu Avustralya Sınai Mülkiyet Örgütü</p>

Kaynak: (Lang, 2001; 11).

Entelektüel mülkiyetin işletmeler tarafından yönetilebilmesi için, üç faaliyetin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bunlar; entelektüel mülkiyeti oluşturmak, değerlemek ve korumaktır. Entelektüel mülkiyeti oluşturmak, müşterilerin neye değer verdiğine ve işletme ürünlerini kullanarak nasıl bir değer affettiklerine dayanmaktadır (Smith, Hansen, 2002; 372). Çünkü, entelektüel mülkiyetin değeri; maliyetinde değil, kullanımındadır. Bu da, bir müşterinin entelektüel mülkiyet için ödemeye istekli olduğu tutara yansır (<http://www.strassmann.com>).

Entelektüel mülkiyeti değerlemek ise, entelektüel mülkiyetin maddi bir faydaya dönüştürülmesiyle ortaya çıkan değer belirlenmesini sağlamaktadır. Bu da, entelektüel mülkiyetin müşteriler için ne ölçüde değere dönüştürülebildiğiyle ilgilidir (Smith, Hansen, 2002; 371).

Entelektüel mülkiyetin korunması da iki unsuru içermektedir. İlki, entelektüel mülkiyete yönelik yasa dışı müdahalelere karşı yasal girişimlerde bulunmaktır. İkincisi, diğer işletmelerin aldığı patentlerden dolayı gelecekteki yasal müdahalelere karşı tedbirli olmaktır (Smith, Hansen, 2002; 370).

SONUÇ

Bilgi çağının yaşandığı ve üretim faktörlerinin yeniden şekillendiği günümüzde insan, sadece işgücü olarak değil artık beyin gücü olarak da işletmelerin başarısında önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki; bilginin oluşturulmasında, paylaşılmasında ve entelektüel sermayeye dönüştürülmesinde dikkat çekmektedir. Bu şekilde ortaya çıkan insan sermayesi ile birlikte; şirket stratejisi, yapısı, sistem ve süreçlerini içeren yapısal sermayenin karşılıklı etkileşimiyle oluşan müşteri sermayesi, entelektüel sermayeyi meydana getirmektedir.

Sanayi çağında sınırlı kaynaklarla üretim yapılırken, artık bilgi gibi sınırsız bir kaynak üretim faktörleri arasına girmiştir. Bilgiye sahip olabilme ve onu kullanabilmedeki etkinlik, şirketleri başarıya götüren yolu belirlemektedir. Bu nedenle günümüzde, işletmelerin entelektüel sermaye konusundaki çalışmalara ağırlık vermesi gerekmektedir.

Şirket çalışanlarının bilgi birikimlerinin, şirketin piyasa değerine olumlu etkisi olarak değerlendirilebilecek entelektüel sermaye ile birlikte, entelektüel varlıklar ve entelektüel mülkiyet konuları da dikkat çekmektedir. Rekabetin yoğun olarak yaşandığı bugünkü küresel pazarda önemli olan; her işletmede bulunan ancak çoğu zaman gizli kalan entelektüel varlıkların açığa çıkarılması ve bunların yasal olarak koruma altına alınarak entelektüel mülkiyetin oluşturulmasıdır.

Entelektüel mülkiyeti oluşturan işletmelerin, bunun değerlendirilmesi ve korunması aşamalarını da yerine getirerek, entelektüel mülkiyetin yönetilmesi sürecini başarıyla gerçekleştirmeleri; bu işletmelerin bilgi çağına ne derece ayak uydurabildiklerini gösterecektir. Bilgi çağını yaşadığımız bu dönemde işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri de, ancak bu şekilde mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, Talip (2002), "Bilgi Yönetiminin Entelektüel Sermaye İle İlişkisi", **I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Kitabı**, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F., 10-11 Mayıs 2002, Kocaeli, s. 719-725.
- Barutçugil, İsmet (2002), **Bilgi Yönetimi**, Kariyer Yayıncılık, Yayın No:24, İstanbul.
- Bilmedik, Filiz, "Entelektüel Sermaye", http://www.danismend.com/konular/insan_kaynaklari/inka_entelser.htm, 14.08.2006.

- Brooking, Annie, Enrico Motta (1996), "A Taxonomy of Intellectual Capital and a Methodology for Auditing It", **17th Annual National Business Conference**, Mc Master University, Hamilton, Ontario, Canada, January 24-26, <http://www.kmi.open.ac.uk/people/sbs/org-knowledge/ic-paper.html>, 01.08.2006.
- Çelik, Arzum Erken, Selçuk Perçin (2000), "Entelektüel Sermayenin İşletme Bazında Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi", **Muhasebe ve Denetime Bakış**, TURMOB, Yıl:1, Sayı: 2, Ankara, s. 111-118.
- Ercan, Metin, Başaran Öztürk, Kartal Demirgüneş (2003), **Değere Dayalı Yönetim ve Entelektüel Sermaye**, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Erkan, Gülgün (2002), "Bilgi Toplumunda Entelektüel Sermaye Yönetimi", **Infomag**, Sayı:24, İstanbul, Ekim 2002, s. 85-87.
- Erkuş, Hakan (2003), "Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entelektüel Sermayenin Raporlanması", **XXII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Kitabı**, Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü, 21-25 Mayıs 2003, s. 121-145.
- Ertuğrul, Murat (2000), "Bilgi Çağında İşletmelerin Yeni Kaynağı: Entelektüel Sermaye", **Active**, Yıl:3, Sayı:15, İstanbul, Ekim-Kasım 2000, s. 72-79.
- Ferrier, Fran, Phillip McKenzie (2002), **Intellectual Capital: Managing the New Performance Drivers-Information, Resources and Basic Steps to Self-evaluation**, Monash University-ACER Centre for the Economics of Education and Training, July 2002.
- IFAC (1998), "The Measurement and Management of Intellectual Capital: An Introduction", http://www.ifac.org/members/downloads/fima-study_07.pdf, 20.11.2006.
- Iynn, Bernadette (2000), "Entelektüel Sermaye: Gelecek Binyılın Katma-Değer Başarısında Anahtar", çev. Ercan Bayazıtlı, **Muhasebe ve Denetime Bakış**, TURMOB, Yıl:1, Sayı:2, Ankara, s. 119-126.
- İnan, Şükrü (2003), "Bilgi Toplumu ve Fikri Mülkiyet Hakları: Bir Paradoks mu?", **II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Kitabı**, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F., İzmit, 17-18 Mayıs 2003, s. 397-407.
- İşevi, A.Semih, Burçin Çelme (2005), "Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entelektüel Sermayeye Rekabeti Yakalamak", **Bilgi Dünyası**, Cilt:6, Sayı:2, Ekim 2005, <http://www.unak.org.tr/bilgidunyasi/gorusler/2005/2/251-267.pdf>, 22.10.2006, s.251-267.
- Kızıl, Ahmet (2004), **Genel Muhasebe ve Vergi Uygulamaları-Enflasyon Muhasebesi ve YTL Açıklamalı**, Bahar Yayınevi, İstanbul.
- Lang, Josephine Chinying (2001), "Management of Intellectual Property Rights", **Journal of Intellectual Capital**, Vol:2, No:1, MCB University Press, pp. 8-26.

- Öge, Serdar (2002), "Entelektüel Sermaye: İşletmeler İçin Yeni Bir Değer", **Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:16, Sayı:5-6, s. 175-200.
- Özer, Gökhan (2003), Rahmi Yücel, İbrahim Seyrek, "Yeni Ekonomide Bilgi Dönüşümleri ve Bilgi Şirketlerinin Artan Önemi", **Active**, Yıl:5, Sayı:28, İstanbul, Ocak-Şubat 2003, s. 38-45.
- Roos, Göran, Alan Bainbridge, Kristine Jacobsen (2001), "Intellectual Capital Analysis As A Strategic Tool", **Strategy and Leadership Journal**, Vol:29, No:4, July/August 2001, <http://www.som.cranfield.ac.uk/som/research/centres/cbp/downloads/GR%20%20IC%20Analysis%20as%20a%20Strategic%20Tool.pdf>, 18.11.2006, pp. 21-26.
- Saruhan, Şadi Can, Taylan Sulaoğlu (2001), "Entelektüel Sermaye: Teori ve Uygulamadan Bir Örnek-Arçelik", **9. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Kitabı**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Yayını, 24-26 Mayıs 2001, s. 801-814.
- Smith, Michele, Frederick Hansen (2002), "Managing Intellectual Property: A Strategic Point of View", **Journal of Intellectual Capital**, Vol:3, No:4, MCB University Press, pp. 366-374.
- Stewart, Thomas (1997), **Entelektüel Sermaye: Örgütlerin Yeni Zenginliği**, Ed.Zülfü Dicleli, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul, MESS Yayınları No:258, Ekim 1997.
- Stewart, Thomas (2001), **The Wealth of Knowledge: Intellectual Capital and The Twenty-first Century Organizations**, First Edition, New York, A Currency Book, Published by Doubleday, December 2001.
- Strassmann, Paul, "The Value of Knowledge Capital", <http://www.strassmann.com/pubs/valuekc/art.pdf>, March 1998, 01.09.2006.
- Şamiloğlu, Famil (2002), **Entelektüel Sermaye**, Gazi Kitabevi, Ankara.